

Mental Health in Halacha

Shiur# 392 | Oct 29th 2022

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רפח סעיף ט

אין צועקים ולא מתריעין בו על שום צרה חוץ מצרת המזונות שצועקים עליה בפה בשבת, ולא בשופר. וכן עיר שהקיפה אנסין או נהר וספינה המטורפת בים, ואפילו על יחיד הנרדף מפני אנסין או לסטים או רוח רעה, זועקין ומתחננין בתפלות בשבת, אבל אין תוקעין אא"כ תוקעין לקבץ העם לעזור אחיהם ולהצילם.

רש"י מסכת תענית דף כב עמוד ב

מפני רוח רעה - שנכנס בו רוח שידה, ורץ והולך, ושמה יטבע בנהר או יפול וימות.

שו"ת אדמת קודש א חלק יורה דעה סימן ו

שאלה ראובן הוחזק להיות מכת הכסילים משתטה ומשתגע מזמן לזמן ונוהג בו השטות כמה ימים וחוזר ומשתפה שיפוי גמור כאילו לא נשתטה כלל. אך בימי וסת השיטות מתלבש בו רוח רעה עד שיוצא מן הכלל ומניחין אותו בכבלי ברזל בידיו ורגליו חדר בחדר בדלתים ובריח ובא שמעון ואמר שתיקון חולי זה שלא יחזור לחולי זה לעולם הוא שיאכילהו תרנגולת נבלה שמתה בידי שמים ואמר שכן ראה בעיניו שכן אירע לאדם א' בעירו ונתרפא ע"י זה. וכן העידו נשים מבנות ישראל שהם ג"כ ראו כמה בני אדם שנשתטו ונתרפאו ע"י אכילה זו. וע"ז נסתפק השואל אם זה החולי נקרא חולי שיש בו סכנה לכדי שנאכילהו איסור נבלה בידים. או אין בו סכנה מיקרי שהרי עינינו הרואות שאינו מת מחולי זה דהא חוזר ומשתפה הוא ואסור שלא אמרו בכל מתרפאין אלא בחולי שיש בו סכנה וכו'.

תשובה קמיה שמיא גליא כי לא אוכל עוד לשאת ולתת בדבר הלכה שלבי בל עמי מכמה הרפתקי דעדו עלי והעולה ע"ג היא כי חשכו מאורי אור כי היתה לי דמעתי לחם בהפרד ממני מחמדי /מחמד/ עיני עון עקיבי סבוני גם סבבוני חלשי ליבאי קלני מראשי והחכמה מאין תמצא והנני כותב שורותים אלו כחותה על הגחלים וזה החלי בס"ד. הנה לספק הראשון שנסתפק השואל ה"י לדעתי דעת הדיוט פשיטא לי דודאי חולי זה הוא חולי שיש בו סכנת נפשו' ואף שאינו מסוכן ע"י שמו' שימות מחולי זה. מ"מ מסוכן הוא שהוא בידו ימית עצמו ולכן נזהרין בני אדם שאינ' מניחין אצלו שום כלי משחית אפי' מחט קטנה וגם מניחין בידיו ורגליו כבלי ברזל כדי שלא יחנוק

עצמו בידיו ולא יפיל עצמו מאיגרא רמה לביר' עמיקתא וזה ימים לא כביר שקרה מקרה זה לאשה יולדת ולא השגיחו עליה קרובותיה לשומרה כמצטרך וקמה ממטתה והלכה יחיפה לחצר אחרת בסוף אותו מבוי והשליכה עצמה בתוך הבור והיה הבור ריק וחיפשו אחריה ומצאו אותה באותו בור והוציאוה וחיתה. אך אירע כמקרה זו לאשה אחרת ומתה בבור ודין גרמא טירוף ובילבול הדעת רחמנא ליצלן מהאי.

ואף את"ל שאין חולי זה מסוכן לשעתו אלא שנמשך ממנו סכנה כמדובר אפ"ה שרי להאכילו איסור בידים כדי שלא יבא לידי סכנה. וכדמות ראייה יש מהא דאמרי' בערובין דף מ"ה גבי גויים שצרו על עיירות ישראל דבעיר הסמוכה לספר אפי' לא באו על עסקי נפשות אלא על עסקי תבן וקש יוצאין עליהן בכלי זיונין ומחללין עליהן את השבת. ופי' רש"י ז"ל סמוך לספר עיר שמבדלת בין גבול ישראל לגבול א"ה יוצאין עליהן שמא ילכדוה ומשם תהא נוחה הארץ ליכבש לפניהם עכ"ל ופסקו הרמב"ם פ"ב דה' שבת והטור ומרן באו"ח סי' שכ"ח יע"ש הא קמן דאף שלא התחילה הסכנה לבא דהא לא באו אלא על עסקי קש ותבן אפ"ה התירו לחלל שבת שיצאו בכלי זיונין משו' שמא ימשך מהכנסת הגויים בעיר סכנה. ואם בחילול שבת החמורה התירו לחלל בטענת שמא כ"ש בנ"ד הספק קרוב לודאי הוא שיבא לידי סכנה מפני טירוף ובילבול דעתו דודאי שרי להאכילו נבלה דהא באכילת נבלה ליכא אלא איסור לאו גרידא וכן נמי אמרו בש"ס בברייתא פ' יום הכפורים גבי תינוק שנעל הדלת בפניו ופסקו הרמב"ם בו בפ' ז"ל נעל דלת בפני התינוק שובר הדלת ומוציאו אף על פי שהוא מפצל אותה כמין עצים שראויין למלאכה שמא יבעת התינוק וימות עכ"ל ואף על גב דאפשר שלא יבא לידי סכנה כמ"ש שם בש"ס דעבדו התם צריכותא ואמרו דאיפשר דיתיב בהאי גיסא ומשביש ליה באמגוזי יע"ש. ודכוותא אמרו פ' מפנין /שבת קכ"ח/ גבי יולדת בשבת דאמר מר אם היתה צריכה לנר חבירתה מדלקת לה את הנר ומקשינן פשי' ופריק לא צריכה בסומה מ"ד כיון דלא חזיא אסור קמ"ל איתובי מיתבא דעתא סברא אי איכא מידי חזיא חבירתה ועבדא לי ופסקו הרמב"ם בו בפ' ז"ל ואם היתה צריכה לנר בשבת כו' מדליקי' לה את הנר ואפי' היתה סומה מפני שדעתה מתיישבת עליה בנר אעפ"י שאינה רואה עכ"ל.

ומכאן הביא ראייה הרשב"א ז"ל בתשו' המיוחסות להרמב"ן לנדונו שנשאל על ראובן שנשבע על דעת רבים שלא ישחוק בשום שחוק שיש בו מעות ונשתטה ואח"כ נשתפה קצת ואח"כ חוזר לשיטתו ויום א' שחקו לפניו ומצא מנוח ויריח /וירוח/ לו אם מתירין לו מפני כך או לאו. והשיב שהוא מסופק בדבר דאי' לו' שהוא מותר ויש בזה פקוח נפש כו' עד ובפ' מפנין אמרו גבי יולדת אם צריכה לנר מדליקין לה ואוקימנא אפי' סומא כו' אלמא משום יתובי דעתה בלחוד במקום דאיכא סכנת נפשו' מותר להדליק לה את הנר דהוי אב מלאכה וה"נ דאיכא רוח רעה תקיפה איפשר דאתי בה לידי סכנה ומשום יתוב דעתא שרינן ליה אלא שאני מסופק שמא עליה /עילה/ מצא לשחו' ולא יתיישב דעתו בכך כו' יע"ש. הרי שהגאון ז"ל קרי לחולי זה חולי דאתי לידי סכנה ודעתו ז"ל היה להתי' לו לשחוק כדי שתתיישב דעתו ולא יבא לידי סכנה לולי שחשש דילמא עילה מצא לשחוק ולא יתיישב דעתו בכך ומפני כך נסתפק בנ"ד ואין ולא ורפיא בידיה. ובנ"ד דליכא חששה זו ודאי דשרי. הרי דגבי תינוק התירו לחלל שבת בטענה שמא יבעת התינוק וגם גבי יולדת סומה התירו להדליק את הנר בשבת משו' איתובי דעתא וכ"ש בנ"ד דליכא אלא איסור לאו דשרי. וכמעט לבי אומר שהאריכות בזה היא כמשנה שא"צ.

אליו אי שרי לעשות כן לכתחילה ואפי' ע"י ישראל או לא. ושכמ"ה .

תשובה

אל ה' יואר לנו. עקרה דהאי מלתא חנן דתם צפ"ח דיימא מי שנשבו כלב שועה אין מאכילין אותו מתגר כבד שלו וכו' מתירין חרש מתיר. ופירש"י אין מאכילין מחנה כבד שלו ואעפ"י שנהגו הרופאים ברפואה זו אינה רפואה גמורה להחיר לו איסור בהמה שמה על כן וכו' חרש מתיר קסבר רפואה גמורה היא ע"כ. הרי לך דאין להחיר אכילת איסור לרפואה אפי' בחולי של סכנה אם לא שתהיה רפואה גמורה, והר"ם בפירוש הנשנה שם כתב וז"ל ואין הלכה כר' מתירין חרש שהוא מתיר וכו' כי זה אינו מועיל אלא בדרך סגולה וחכמים סוברים כי אין עוברים על המלות אלא ברפואה בלבד ה"ל בדברים המרפאים בטבע ור"ת דבר אמוני הניחוי הדעת והטעון הקרוב לאמת אבל להתרפאת בדברים שהן מרפאים בסגולה אסור כי כחם חלוש אינם מלד הדעת ונטיטו רחוק טענה חלושה מן הטוען וזה העיקר דעמו וזכרו כי הוא עיקר גדול עכ"ל לעניננו, גם הר"ף שם פ' בהא דלא כר"ם בן חרש וכו' דעת הר"ם צפ"ב מה' שבת דין ו' יע"ש. וכן הטור צס"י ס"ח בדין מי שגם וכלב שועה העתיק דברי הר"ם יע"ש, ולכאור' יש לגמגם על דברי הר"ם ממ"ש בס' אור"ח כלל כ"ט אות ל"ב וז"ל אבל בחולה שיש בו סכנה כתב הרמב"ם אעפ"י שאין בדבר תועלת כלום הואיל ויחוסן הוא התירו כדי שלא תערף דעתו והיינו בין בחול בין בשבת, אבל לולא הוי טעמא הוי אסור כל דבר שאין טעמי משום חובר עכ"ל יע"ש. הרי דהר"ם החיר ללחוש לחולה שיש בו סכנה אעפ"י שאין בדבר תועלת כלום ויש איסור דחומר חבר אפי"ה מותר כדי שלא תערף דעתו. וא"כ יקשה גם בההיא דנשבו כלב שועה מאחר דיש בו סכנה אמאי פסק דלא כר"ם ח' חרש הלא אפי' שלא היה בו שום תועלת ה"ל להחיר להאכילו איסור כדי שלא תערף דעתו דמאי שנא איסור רבכילת איסורי תורה מאיסור דחומר חבר דהוי נמי איסור תורה וכי הכי דהחיר בזה היה לו להחיר גם באכילת איסורי כיון דהריוהו איסורי מן התורה. ואולי דהתם לגבי לחש דיקא תורה כדי שלא תערף דעתו משום דהא מיהא אין הגוף נהנה בפועל מן האיסור עלמנו משא"כ באכילת איסורי תורה שהרי הוא נהנה בפועל שאוכל גוף האיסור עלמנו הלכך לא התירו אלא ברפואה גמורה ואפי' בחולי שיש בו סכנה ליכא חסר משום שלא תערף דעתו כנ"ל לדעת הר"ם ז"ל.

אננם

אנכי הרואה דברי הר"ם הנו' שהביא צס' אור"ח שהם דברי הר"ם פ"א מה' ע"ז דין י"א יע"ש וכתב עליו מר"ן בר"ם שם ומ"ש אפי' בשבת היינו משום דאסור להרבות בשיחה בטלה וכמ"ש רבינו פכ"ד מ"ה שבת ואפי"ה לחש זה שרי כדי שלא תערף דעתו עליו עכ"ל יע"ש. הרי דטעמא דהחיר הוא משום דליכא איסור תורה אלא איסור דלהרבות בשיחה בטלה בשבת ולכן החיר אפי' דליכא תועלת משום שלא תערף, אבל באיסורי תורה ממש ודאי דאין להחיר אלא ברפואה גמורה וזה ברור. ועל האיסור והיתר אני תמיה שכתב דהוי משום חובר חבר דמנ"ל ליחס בזה דעת הר"ם והלא אין בזה לתא דחומר חבר דאיסורא דחומר אינו זה. ואולי דאור"ח ראה דברי הר"ם שם בו בפרק דין י"ד ומשם סמך עלמנו לומר דאי לאו האי טעמא דשלא תערף דעתו יש לאסור משום חובר ולכן העיקר לחלק ביניהם כדשנינן מעקרא.

באופו

דלמדנו מדברי הר"ם והגלוים אליו דבחולה של סכנה אין להאכילו דבר איסור מאיסורי תורה אם לא ברפואה ידועה. וכן כתב באור"ח כלל כ"ט אות ל"ה וז"ל השיב מהר"ם על נכפה אחד שרואה גוי

לרפואתו ולהאכילו שרץ העוף נכפה הוא חולי גדול וכמכה של חלל הגוף דמי ופעמים שמסתכן ונפול לאם או למים אם הרפואה ידועה מותר ואם אין הרפואה ידועה אין צו"ל להתיר עכ"ל .

ומתוך

דברי מוהר"ם הללו אני למד דגם שועה כגדון שלפנינו חולי של סכנה מיקרי דמתוך שאין בו דעת פעמים שמסתכן להפיל עלמנו במים שאין להם סוף או להרוג את עלמנו דדמי לחולי הנפול דחשיב ליה חולי של סכנה ה"ג בשועה חולי של סכנה מיקרי וזה פשוט אשר עין בעין רואה מתוך השעות כמה מקרים רעים ופגעים רעים יודמנו לו אם לא שאוסרין אותו כבבלי ברזל ודבר זה אין לרדך לפנינו. עוד אני למד מדבריו הנו' שדעת מוהר"ם היא שיש לדעת הר"ם ודעויהם שלא התירו להאכיל איסור אפי' לחולי מסוכן אם לא ברפואה ידועה הא לאו הכי אין להתיר. ודברי מוהר"ם הללו הביאם מוה"ם בהגדה ב"ד סי' קנ"ה יע"ש מבלי שום חולק .

ותרתי

אני בלבי לדעת שורש דברי מוהר"ם הללו ופשפשי ומלאתי אותם שהיבאו במיימוניו בפרק י"ד מה' מאכלות אסורות וז"ל שאלו לרבי על נכפה אחד והיה גוי או חולה לרפואתו ולהאכילו וכו' שיש בו שרץ העוף והשיב כי נכפה חולה גדול וכו' ופעמים שמסתכן וכו' ומותר אם הרפואה ידועה ואם אין הרפואה ידועה אין להתיר ואע"ג דאמרין בפסחים דהוה שייף לברתיה בגוהרקי דעלה אותה הרפואה ידועה היתה ואפי' למ"ד התם הניח חלב שור הנסקל על מכתו פטור משמע אבל אסור מ"מ ה"ג דליכא סכנה מותר גמור כגון גוהרקי דעלה דהוי שלא כדרך הנחתה אבל כיון המעשה יכול להיות שהוא דרך הנאה באכילה זו ואסור כיון שאינה רפואה ידועה וכו' עד והמחאת רפואה שמה אין לרדך המחאה גדולה כמין הקמיע שאם השרץ מרפא מכת חוק טעמו אין לרדך המחאה כל כך כמו קמיע שאין בקמיע אלא מכת מול שם וכיוצא בהם יפה כחם ומותר וכו' עד ואם אין הרפואה מומחה אין צו"ל להתיר יותר מקמיע שאין מומחה וכו' עכ"ל יע"ש .

וראיתי

לרבי אחאי יצ"ו עמד בהשועה בשני דברים, ראשונה במ"ש מ"מ ה"ג דליכא סכנה מותר גמור כגון גוהרקי דעלה דהוי שלא כדרך הנחתה ע"כ, שהדברים מתמיהין דמשמע דס"ל דאפי' במקום סכנה לא שרי להתרפאת באיסורין אלא דוקא שלא כדרך הנחתן מדמייתי עלה כגון גוהרקי דעלה שלא כדרך הנחתה. והא ליכא דמה"ש פ' כל שעה דף כ"ה ע"ב בעובדא דמר ברביה דרבי אשי דאשכחיה לרבינא דהוה שייף לברתיה בגוהרקי דעלה וכו' מבואר שם דללישנא קמא דאמר האי אישתא למירתא וכו' נראה דדליכא סכנה אפי' כדרך הנחתן שרי. ולללישנא בתרא בחולי שאין בו סכנה לא שרי אלא שלא כדרך הנחתן. וא"כ דברי מוהר"ם הם הפך הש"ס וכן פסק הר"ם שם צפ"ד ממואלות אסורות דבחולי של סכנה מאכילין אותו דבר איסור אפי' דרך הנחתו משמע ובפ"ה מה' יסודי התורה פירש כן בהדיא. גם מרן בשולחנו ב"ד סי' קנ"ה דין ג' פסק כן להדיא. ולדידי כ"ל דל"ק דהיתוך דבריו הוא דהוא ס"ל דבין בחולי של סכנה שהתירו להתרפאת כדרך הנחתן ובין בחולי שאינו של סכנה שהותר שלא כדרך הנחתן לא הותר אלא דוקא ברפואה ידועה אבל ברפואה שאינה ידועה לא שרי לא בחולי של סכנה ולא באין בו סכנה, וראיה לזה מראשית דברי מוהר"ם שכתב ואע"ג דאמרין בפסחים דהוה שייף לברתיה וכו' אותה רפואה ידועה. דיש לדעת לאיזה לישנא קמא אי ללישנא קמא דהוי חולי של סכנה הא אפי' דרך הנחתו שרי וא"כ אפי' ברפואה שאינה ידועה ה"ל להתיר ואי ללישנא בתרא דהוי שלא כדרך הנחתו ושלא במקום סכנה

סכנה היה לו להתיר לגמרי אפי' ברפואה שאינה ידועה. אלא ודאי מדכתב סתם משמע דס"ל לכולהו ליטני שהתירו לא התירו אלא דוקא ברפואה ידועה. והומה לזה כתב הרמ"ם פ' כל שעה בעבודת הדבינה הנו' דלדורך רפואה מותר אפי' ג' דלית בהו סכנה אבל שלא לדורך רפואה אפי' שלא בדרך הנחתו אסור. מדקא"ל ר' יוחנן אין לוקין עליון אלא דרך הנחתו משמע מלקות הוא דליכא הא איסורא חיובא יע"ש. ה"ג ס"ל למוהר"מ דכל שאינה רפואה ידועה מלקות הוא דליכא הא איסורא איכא בין בחולי של סכנה ובדרך הנחתו ובין בחולי שאינו של סכנה ושלא בדרך הנחתו, ור"י לא היה ממש מזההא דהניח חלב שור הנסקל ע"ג מכתו דפטור אבל אסור וכהיא שלא בדרך הנחתו הוא דקאמר הש"ס להדיא בפ' כל שעה והמאי אמרו דפטור אבל אסור הלא כל שהוא שלא בדרך הנחתו אפי' בחולי שאינו מסוכן שרי כמו שגראה מועבדא דרבינא דשייף בנזירי דערלה דמשמע דמותר גמור הוא כל שאינו דרך הנחתו אלא ודאי עכ"ל דהיה דהניח חלב דאמרו דפטור אבל אסור ברפואה שאינה ידועה היא, וכהיא דנזירי דערלה שהותר שלא בדרך הנחתו ברפואה ידועה היא, ולפי' זה מ"ש מוהר"ם מ"מ היכא דליכא סכנה מותר כי היה דנזירי דערלה וכו' הכי קאמר דבדליכא סכנה מותר גמור או ברפואה ידועה ואפי' בדרך הנחתו או ברפואה שאינה ידועה כשהיא שלא בדרך הנחתו כגון נזירי דערלה דאזי בכלהו שרי בדליכא סכנה. אבל בדליכא סכנה לא שרינן אלא שלא בדרך הנחתו וברפואה ידועה. וזו שכתב אח"כ אבל כזה המעשה יכול להיות שהוא דרך הנחה וכו' ואסור כיון שאינה רפואה ידועה. השמיענו שאפי' שנגדון ידידיה הוי חולי של סכנה מ"מ מאחר שהוא דרך הנחתו אסור הואיל ואינה רפואה ידועה שאם היה שלא בדרך הנחתו ה"ל להתיר אפי' ברפואה שאינה ידועה הואיל דהוי חולי של סכנה והוי שלא בדרך הנחתו כנ"ל בביאור דברי מוהר"ם בויטור תמיכה רב אחאי יל"ו ודוק היעב.

שריפא ג' פעמים לאדם אחד מחולי הנכפה דיוו בכך להקרא רפואה מומחה שזה מורה שהשרץ מרפא מכח חוזק פעמו ואפי' שלא ריפא לג' בני אדם אפי' קרוי מומחה ושרי להאכילו לחולי הנכפה וזהו שסיים אח"כ ואפי' דאמרינן בהמפלת דליכא גופא דלא מקבל סמא פי' ויכי אמרינן דדיו בשריפא ג' פ' לאדם אחד ולא בעי' לג' בני אדם הלא מאחר דליכא גופא דלא מקבל סמא לא היה לנו לומר דמיקרי רפואה מומחה אם לא שריפא לג' בני אדם אפי' הכי היה לנו להקל להקראת רפואה מומחה בשריפא השרץ ג' פ' לאדם אחד מחולי הנכפה ולא להתמוי ולומר דבעי' ג' בני אדם דומיא דקמיש אין לנו מחמירין כ"כ אלא כל שריפא ג' פ' לאדם אחד דיו אבל אם אפי' כזה לא ראינו שריפא אפי' לאדם אחד ג' פ' ודאי שאינה רפואה מומחה כלל ואין להקל להאכילו שרץ אפי' שהוא חולי מסוכן כנ"ל בביאור דברי מוהר"ם בפסו' זו ודוק. ולפי דברי מוהר"ם הנו' שפירשנו למדנו לג' דאם ראינו שריפא המרק של התרנגולת נבלה לג' בני אדם מחולי זה של שעות הרי אסתחוק שריפאה ידועה היא מומחית לחולי זה ושרי להאכילו לשועה זה מאחר שהוא חולי מסוכן. ואפשר דעפ"י הוא דהורו רבני סאלוניקי להתיר כמולג בשאלה ע"י שהוצרכו בפניו ב"ד הליך דמרק זה ריפא לג' בני אדם מחולי זה ולקך הורו להתיר כי חלילה לומר שבלתי שום ביחוד היתירו ולהשוותו ב"ד עושי' חלילה דל"כ מה כח ב"ד ויפה אם לא שהוצרכו להם כדבר האמור ויפה דנו ויפה סורו להתיר כנלע"ד.

ישראל מאיר מורחיו .

סימן ג' .

הלכות רבות.

שאלה כי לא יחדל אביון מקרב הארץ ובני ליון היקרים מטה ידם ואין לאל ידם להחזיק ביד האביונים להעציטם כי ע"כ העניינים והאביונים מוכרחים הם ליקח מעות ברבית מן הגוים והגוי המלוה לא יתן מעות לעני ואביון אם לא בערבות ישראל אחר אשר ראוי לסמוך עליו. ובאופן זה מולאים העניינים מעות ואם לאו מתעלפים ברעב. וע"כ שאל השואל אם יש לסמוך על ס' רי"ז שכתב פ' הרבית שאם הגוי כולל בשטר הקרן והרבית חוקפן עליו במלוה שיכול ישראל חזירו להיות לו ערב וכתב שכן עמא דבר והביאו מוהרי"ק ש ז"ל בהגאופתו מוסכם מכל הפוסקים וגם הרב כנה"ג ב"ד ס' ק"ע הביאו בלי חולק וכיון שכן שרי באופן זה או אם המלא ימלא חולק ויהא איסור בדבר יורינו המורה לדקה הדרך אשר נלך בה ויבא שכמ"ה .

תשובה

חיה הויה רמו דנא נפתח צנדולים הררי קדם דומה בדומה נשאל בבית מדרשו של מוהראנ"ח במים עמוקים ס' ו' והניק ידו עליה באורך וברוחב מבינתו וז"ל השואל ישראל שהלוח לגוי ברבית וקפא עליו הרבית איך חייב לו מאה ועשרים וכו' וישראל נעשה ערב לישראל על הרבית והקפן וכדיני הגוים האלה שהמלוה גובה ממי שירלה תחילה כדון ערב קבלן ע"כ. ובתשו' האריך להתיר דכל שאינו ערב שלוף דון דשרי וכן עלתה הסכמתו לענין דיעא, ולחיות כן מפאת זה הוא הדין והוא הטעם להתיר ג"כ בנ"ד אכן לענין מה שכלל הקפן עם הרבית אשר עליה נתיסדה שאלתנו. הנה מוהראנ"ח ז"ל התחיל לדון על פרט זה ואסיפא דדינא לא זכינו לאורו כי חבל על דאבדון, וכן קדם הראינו לדעת כי בענין זקיפת הרבית אי' חשיב נגזבו או לא, הלוי הכריתא דפ'

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן סה

באשה שנשתטית אחר הלידה בשני הילדים שהולידה והרופאים אסרו לה להתעבר אם יש להתירה לשמש במוך.

הנה ודאי צדק כתר"ה ששטות הוא ענין סכנה לא רק לעצמה אלא גם להילדים הקטנים שאף מי ששטותו אינו לעשות רע, אפשר להתהפך שתרצה לעשות רעה לעצמה ולהילדים ח"ו ואי אפשר להעמיד שומרים על זה. ולכן יש להתיר לה לשמש במוך, מכיון שהוחזקה ששני פעמים יצאה מדעתה אחר הלידה ובקושי גדול נתרפאה ע"י הרפואות הנקרא שאק, ואף שהרופאים לא היו מזהירין אותה אבל כיון שהלכה כרבי דבתרי זימני הוי חזקה יש לנו לחוש לעצמנו, ואולי אף כשיאמרו הרופאים שרשאה להתעבר כי רק מקרה היה שנחלתה סמוך ללידה מסתבר שלא היו סומכין עליהם כיון שהוחזקה בתרי זימני שנחלתה אחר הלידה במחלת שטות. וכשיאמרו הרופאים אף בלידה אחת שמה שנחלתה היה מחמת הלידה ושיש לחוש בה שתחלה גם בלידה שניה אף שלא נתחזקה עדיין נמי יש להתיר מצד אמירת הרופאים. והראבער שהאשה מנחת בגופה הוא כמו מוך שהוזכר בגמ'.

איברא כי הסממנים שיש רופאים שנותנים ליתן באותו מקום היה יותר טוב לדינא משום שאינו סותם הכניסה של הזרע לרחם אבל אין זה רפואה ברורה ולהרבה נשים אין מועילין הסממנים, ומאחר שהיא בסכנה הרי אסור לה לשמש באופן שלא ברור שלא תתעבר מזה דלסכנה חוששין אף למיעוט רחוק. ומה שזה לא כבר המציאו פילן/גלולות/ כאלו שבולעתן אותן ואומרים שהיא רפואה ברורה שלא להתעבר הנה נתברר שרוב הנשים רואות ע"י הפילן אלו טפת דם שנעשית נדה כדהודיע לי חתני הרה"ג ר' משה דוד טענדלער שליט"א שיש לו ידיעה בענינים אלו וכתב להדאקטאר /לרופא/ שהמציא פילן אלו והודה לו שששים אחוזים מהנשים רואות משהו דם ע"י הפילן רק הנכרים אין מקפידין על זה. ולכן מוכרחין להתיר לה לשמש בהראבער שמשימה בגופה.

ובדבר אם הרופאים אומרים שאם תתענה תחזור לשטותה אם רשאה לאכול ביו"כ, פשוט שמותרת משום דשטות הוא סכנה, ואף שהמחלה עצמה לא תמיתנה אבל כיון שמצד המחלה אפשר שתמית עצמה ואת אחרים הוא ג"כ פקוח נפש וכדכתב גם כתר"ה.

שו"ת שבט הלוי חלק ד סימן לד

קבלתי יקרתו, ואשר שאל בענין אדם (גדול) שעלול לאבד צלילות דעתו ולחיות כשוטה שיפטר מן המצות, וניתן להצילו אם יחללו עליו שבת האם חייבים להצילו, ויסוד הספק דאע"ג דאמרו מוטב לחלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה מ"מ כ' בח"ס או"ח סי' פ"ג, דבפ"נ אין הטעם כדי שישמור שבתות הרבה רק לקיים נפש אחת אפי' לא ישמור וכן העיר מביאור הלכה סי' שכ"ט, ושוב העיר מלשון אחד בתשובת ח"ס הנ"ל דמשתמע מיני' שכדי להביאו לקיום מצוות מחללין עליו שבת, וכל שתמצית שאלתו האם קיום מצוות של כל ימיו שעלול אדם לאבד הוא בגדר פקוח נפש ומותר לחלל עליו.

הנה בשאלה זאת עלינו לדון משני פנים מצד שיעשה שוטה, ומצד שיפטור כל ימיו מן המצוות, הנה פשוט לדידי דלהציל אדם שלא יתהפך מפקח שולט על עצמו לשוטה גמור שאינו שולט על עצמו הוא פקוח נפש גמור וכמבואר תענית (כ"ב ע"ב) לענין יחיד הנרדף מפני רוח רעה, וכו' רש"י ורץ והולך שמא יטבע בנהר או יפול וימות, ונפסק כן להלכה באו"ח סו"ס פר"ח דהוא בגדר סכנת נפשות, ופשיטא דנכנס רוח רעה לאו דוקא אלא כל אבדת הדעת כ"ה דזיל בתר טעמא דשמא יטבע או יפול, וזה שייך בכל שוטה, ומה"ט כ' הפוסקים דנכפה בגדר פקו"נ ממש, והא דבאו"ח סי' שכ"ח סל"ה דאסור להתז מחלבה על מי שנשף בו רוח רעה דלית בי' סכנה, האי שנשף בו רוח רעה כעין נגיעת רוח רעה לא שנכנס בו רוח שטות מחמת רוח רעה דהא כ' בסי' שכ"ח שם דלית בי' אפי' צערא יתירא, ופשיטא דלא שייך זה בגדר נכנס בו רוח רעה, וא"כ דברי השו"ע אינם סותרים, והאי דסי' פר"ח משנה שלימה היא בתענית, וע"כ כנ"ל ועיין ס' שד"ח מער' יוה"כ סי' ג' כ"ה .

ואם סתם שוטה בגדר פקוח נפש, או שצריך לדעת בפירוש שיש בו גדר סכנה, הנה בתשובת הרשב"א המיוחסת לרמב"ן סי' רפ"א, ומובא ג"כ בב"י יו"ד סי' רכ"א במי שנשבע שלא ישחוק בשום שחוק ואח"כ נשתטה וקצת הוטב לו ולפעמים חוזר לשטותו וע"י צחוק לפניו מצא מנוח, אם מתירים לו, ובתשובה כ' הרשב"א דאפשר שהוא מותר דיש בזה גדר פקו"נ וראי' ממשנתינו דשבת (כ"ט ע"ב) המכבה את הנר מפני עכו"ם ולסטים או רוח רעה ומפני חולי שיישן פטור, וסוגיא דשמעתא שם דבשביל חולה שיש בו סכנה מותר לכתחילה וכו' וכו' הרשב"א דכל הני דתני במשנתינו סכנה יש בהם ומותר לכתחילה, ולא תני בה פטור אלא בשביל החולה דאם אין בו סכנה אינו מותר לכתחילה (ופטור עכ"פ לר"ש דפוטר מלשאל"ג) וא"כ מפני רוח רעה מותר לכתחילה דכחולה שיש בו סכנה הוא, אמנם בירושלמי אמרו שם דכל הני דמשנתינו כשיש בהם סכנה, כוונת הרשב"א בזה דלדרך הראשון דוקא בחולה בעינן ברור שיש בו סכנה ולא סתם חולה, אבל באינך דהיינו מפני גוים, לסטים, ורוח רעה גם בסתמא מוחזק כדבר שיש בו סכנה .

משא"כ להירושלמי בעינן גם בגוים, לסטים, ורוח רעה ידוע שהוא רוח רעה של סכנה, ולא דנין הסתם כדבר שיש פקוח נפש, וגרעק"א בתוספותיו במשניות פ"ב דשבת הרגיש ג"כ במחלוקת זה בין הרע"ב לרש"י שבת ל" ע"א דלרש"י דוקא בידוע שיש בהם פקו"נ לא סתמא, ולהרע"ב גם סתמא ולא הרגיש בדברי הרשב"א הנ"ל, וסיים הרשב"א ומ"מ אפי' מסופק מותר דספק נפשות להקל, ומדכ' הרשב"א בלשון השאלה ונשתטה ומייתי בתשובה הראיה מרוח רעה, מכלל דפשיטא לי' לרבינו הרשב"א דהיינו דין רוח רעה והיינו דין נשתטה, וא"כ להרשב"א פשיטא דמי שנחלה ויש חשש שישתטה שמותר לחלל עליו שבת מצד דין פקו"נ עצמו .

וטעם שני דמותר לחלל עליו כדי שלא יהי' פטור מכל מצוות התורה ע"פ הטעם ביומא (פ"ה ע"ב) דמוטב לחלל עליו שבת א' כדי שישמור שבתות הרבה וכו'.

תלמוד בבלי מסכת חולין דף קלט עמוד ב

המן מן התורה מנין? המן העץ.

Riddles of the Week

#1

שיורי ברכה יורה דעה סימן רמא ס"ק א

היו אביו ואמו רשעים גמורים וכו' אסור להכותם וכו'. אמרו בזהר ח"א סוף דף קס"ד, דרחל אמנו ע"ה נענשה על שציערה ללבן אביה, אף שנתכונה להפרישו מע"ז, ולכן מתה ולא זכתה לגדל לבנימין. ע"ש.

#2

רמב"ן פרשת בראשית פרק א פסוק כט

הנה נתתי לכם את כל עשב זורע זרע - לא הרשה לאדם ולאשתו להמית בריה ולאכול בשר, אך כל ירק עשב יאכלו יחדיו כלם, וכשבאו בני נח התיר להם בשר, שנאמר (להלן ט ג) כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה כירק עשב נתתי לכם את כל. כירק עשב שהתרתי לאדם הראשון התרתי לכם את כל, לשון רש"י. וכן פירש הרב במסכת סנהדרין (נט: ד"ה לא הותר) ולכל חית הארץ, לכם ולחיות נתתי העשבים ואת האילנות ואת כל ירק עשב לאכלה. ואם כך יהיה פירוש "את כל ירק עשב לאכלה" "ואת כל ירק עשב":

ואינו כן, אבל נתן לאדם ולאשתו כל עשב זורע זרע וכל פרי עץ. ולחית הארץ ולעוף השמים נתן כל ירק עשב, לא פרי העץ ולא הזרעים. ואין מאכלם יחד כלם בשוה, אך הבשר לא הורשו בו עד בני נח כדעת רבותינו. והוא פשוטו של מקרא:

והיה זה, מפני שבעלי נפש התנועה יש להם קצת מעלה בנפשם, נדמו בה לבעלי הנפש המשכלת, ויש להם בחירה בטובתם ומזוניהם, ויברחו מן הצער והמיתה. והכתוב אומר מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ (קהלת ג כא):

וכאשר חטאו, והשחית כל בשר את דרכו על הארץ, ונגזר שימותו במבול, ובעבור נח הציל מהם לקיום המין, נתן להם רשות לשחוט ולאכול, כי קיומם בעבורו:

רש"י פרשת נח פרק ז פסוק כב

אשר בחרבה - ולא דגים שבים:

רמב"ן פרשת נח פרק ז פסוק כג

וימח את כל היקום אשר על פני האדמה - אחר שאמר ויגוע כל בשר, ואמר מכל אשר בחרבה מתו, הוסיף לאמר וימח, שנמחו הגופות ויהיו למים, כענין ומחה אל מי המרים (במדבר ה כג), כי היו המים רותחין כדברי רבותינו (סנהדרין קח ב). אבל אם כן יהיו הדגים מתים:

ואולי היה כמו שאמרו בבראשית רבה (לב יא) מכל אשר בחרבה, ולא דגים שבים, ויש אומרים אף הן בכלל נאספין אלא שברחו לאוקינוס. ומכל מקום ניצולו הדגים. ושני הדעות האלו אפשריים, כי יתכן שמימי המבול הרתחים יתערבו בימים, ויחממו עליוני הים בלבד, והדגים יבאו בעמקי המצולות ויחיו שם, או כדברי יש אומרים שהיו דגי הימים שבתוך הארץ הקרובים מהם לאוקינוס בורחים שם בהרגישם רתיחת המים, וניצולין מהם שם:

ואפילו אם ימותו כלם, הנה מרבית הדגה באוקינוס היא, ושם לא ירד מבול, כמו שנאמר (לעיל פסוק יב) ויהי הגשם על הארץ, ומשם יחזרו הדגים אחרי המבול, כי מן הים היו יוצאים כל הימים, ושם הם שבים ללכת. ועל הכלל ניצולו הדגים, שהרי לא נכנסו מהם בתיבה לחיות זרע, ונאמר בברית (להלן ט ט י) הנני מקים את בריתי אתכם ואת כל נפש החיה אשר אתכם בעוף ובבהמה ובכל חית הארץ אתכם מכל יוצאי התיבה, ולא הזכיר דגי הים:

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף נט עמוד ב

אמר רב יהודה אמר רב: אדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה, דכתיב לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ - ולא חית הארץ לכם. וכשבאו בני נח התיר להם, שנאמר כירק עשב נתתי לכם את כל. יכול לא יהא אבר מן החי נוהג בו - תלמוד לומר אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו. יכול אף לשרצים תלמוד לומר אך. ומאי תלמודא? - אמר רב הונא: דמו - מי שדמו חלוק מבשרו, יצאו שרצים שאין דמם חלוק מבשרם. מיתיבי: ורדו בדגת הים מאי לאו לאכילה? - לא, למלאכה.

Rabbi Dr. Dovid Fox

תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף ג עמוד ב

תנו רבנן: איזהו שוטה? היוצא יחידי בלילה, והלן בבית הקברות, והמקרע את כסותו.

שו"ת בנין ציון סימן קנד

שאלה - הנה זה ימים לא כביר בא מעשה לפני אשר כל השומע תצילנה שתי אזניו באחת הכפרים העומדים תחת דגלי דרים ב' יהודים ודרכם לילך על המסחר מהלך איזה ימים ונשותיהם לבדן בבית עם בניהם ובנותיהם ומשרתיהם ויהי היום כאשר יצא האיש כדרכו למסחר ואיש אחד בא ממדינת פולין ובגדיו קרועים ויבקש מהאשה מקום ללון והאשה אשר היתה צנועה ביותר כל ימי' אבל יראתה כסלתה רחמה עליו ונתנה לו מקום ללון וגם לאכול ולשתות אמנם האורח הוא לא אכל אצלה שום דבר מן החי גם לא שתה משקה רק מים וכהנה עשה מעשה פרישות וסיגף עצמו בסיגופים קשים כל היום ישב בחדרו מסוגר וספר בידו גם מדי לילה בלילה עד חצות ואח"כ הי' מתאונן על חורבן בית אלקינו וכששכב לא שכב על מטה וספסל כי אם על הארץ ואבנים תחת ראשו ומדי יום ביומו טבל עצמו במים קרים של נהר פעמים בעת הקור כן נהג בבית האשה מיום א' פ' תרומה עד ש"ק פ' תצוה אמנם בליל שבת אחר גמר סעודתן התינוקים ומשרתי הבית עמדו כלם מעל השלחן והלכו לישן לחדר האחרת והאיש הרמאי עודנו ישב על השלחן עם האשה לבדו ונכנס אתה בדברים עד ששאלה אותו מי אתה ומאין תבא ואנה תלך וענה לה שלוחא דרחמנא אנא ושמי אליהו הנביא ואת אחי אנכי מבקש לקבץ אותם מארבע כנפות הארץ ואין מגלין הדבר אלא לצנועין והאשה לרוב סכלותה האמינה לו. היא הלכה לישן על מטתה בחדר הסמוך והעוכר הנ"ל עודנו יושב על מקומו ועיין בספר עד חצות לילה ולאחר חצות עמד והלך לאט על אצבעות רגליו אל המטה אשר האשה שכבה שמה והעיר אותה משנתה וידבר אלי' הנה הלכתי מקצה הארץ ועד קצה הארץ ולא מצאתי צדקת כמותך אשר היא ראוי' לצאת ממנה משיח אך המניעה היא מצד בעלך שאינו הגון לכך לזאת נשלחתי מן השמים לשכב אותך וכעת חי' תלדי בן והוא יהי' משיח בן דוד ויגאל את ישראל וזה לך האות כי אליהו אנכי הנה ביום ג' הבע"ל לאחר הפרדי מאתך אם תפתח את פתח התיבה אשר עומד פה בחדר משכבך תמצא שם אוצר מטמון רב ארבע מאות דוקאטען של זהב אך בתנאי שלא תפתח התיבה קודם זמן המוגבל כה דבר אלי' הנואף עד שפתה וטמא אותה פעמים בליל שבת ומוצאי שבת וביום הראשון טרם עלות השחר ברח הנואף משם ולא נודע מקומו ואשת כסלות הנ"ל חשה לכתוב לבעלה שישוב מהר לביתו באשר הצליח ד' את ביתו במטמון גדול והאיש שמע אלי' וישב ביום ג' ותפתח האשה את התיבה ולא מצאה מאומה מהמטמון אשר אמר הנואף ובראותה כי שקר בפיו צעקה ובכתה במר נפשה וספרה לבעלה את כל התועבה אשר עשה הרשע הזה ודברה על לבו הלא לא במרד ובמעל עשיתי זאת סהדי במרומים כוונתי הי' לשם שמים והלא הנואף הי' איש מאוס ומכוער מאוד ומה יסיתיני לזנות עמו אמנם הבעל לא שקט בזה רק בא אלי' וספר לי כל הדברים ושאל ממני כדת מה לעשות עם אשתו ושלחתי אחר האשה וחקרתי בחקירות

שונות והיא ספרה גם לי ככל הדברים הנ"ל וצויתי לפרוש זה מזה עד שאציע הדבר לפני מעכ"ת נ"י. זה תוכן השאלה מהרב הגאב"ד הנ"ל נ"י.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף נו עמוד א

דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לאשתו, שנאמר ואת עשרת חריצי החלב האלה תביא לשר האלף ואת אחיך תפקד לשלום ואת ערבתם תקח. מאי ערבתם? תני רב יוסף: דברים המעורבים בינו לבינה.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כט עמוד ב

המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני נכרים ומפני ליסטים, מפני רוח רעה, מפני החולה שיישן - פטור.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת שבת פרק ב משנה ה

רוח רעה, קורין לכל מיני "אלמאלנכ'וליאית", ויש מהן מין שהחולה בורח ויוצא מגדרו כשרואה אור או כשהוא נמצא בין בני אדם, וימצא נחת רוח ותשקוט נפשו בחושך ובבדידות ובמקומות השוממין, וזה מצוי הרבה בבעלי המרה. ותקון משנה זו כך מפני גוים מפני ליסטים מפני רוח רעה פטור ואם בשביל החולה שיישן מותר. ואמר פטור במקום מותר מפני שהדין בסוף המשנה חייב ואי אפשר שיעבור מדין מותר לדין חייב. וזה החולה הוא חולה שיש בו סכנה, ובתנאי שאי אפשר להעבירו למקום אחר ולא להסתיר את האור ממנו.

משנה ברורה סימן שכח ס"ק לח

ננעל הדלת בפני התינוק שובר הדלת ומוציאו אף על פי שהוא מפצל אותם כמין עצים שראוים למלאכה שנעשים כמין נסרים או קסמין להדלקה אפ"ה מותר השבירה שמא יבעת התינוק וימות ולא אמרינן שאפשר לקרקש להתינוק באגוזים מבחוץ עד שיביאו המפתח.

שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סימן רפא

שאלה אחד שנשבע על דעת רבים שלא ישחוק בשום שחוק שיש בו מעות ונשתטה. ואח"כ נשתפה מקצת ולפעמים חוזר לשטותו. ויום אחד צחקו לפניו ומצא מנוח וירוח לו. אם מתירים לו מחמת כך או לאו, תשובה מסופק אני בדבר זה. דאפשר לומר שהוא מותר ויש בזה פיקוח נפש. וכמו ששינוי פרק במה מדליקין המכבה את הנר מפני שהוא מתיירא מפני כותים מפני ליסטים או בשביל החולה וכו'. וסוגיא דשמעתא התם דאם חולה שיש בו סכנה הוא מותר לכתחלה. והא דקתני פטור, ה"ה דה"ל למיתני מותר, אלא משום דקתני סיפא כחס על הנר חייב. תנא רישא פטור. אבל חולה שאין בו סכנה פטור אבל אסור.

וכרבי שמעון דאמר כל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. ומקצת מרבתינו נ"נ פירשו דכל הנך דתני במתניתא פרק במה מדליקין סכנה יש בהם ומותר לכתחלה. ולא תני בה פטור, אלא משום בשביל החולה, שאם אין בו סכנה אינו מותר לכתחלה. וא"כ מפני רוח רעה מותר לכתחלה דכחולה שיש בו סכנה הוא. וה"ה לסטים דוקא של סכנה. אכן בירושלמי אמר סתם ולסטים סכנה ומותר לכתחלה. ומה שאמרו פטור ולא אמר מותר, דבעינן דוקא בחולה של סכנה אמרו כן. ומ"מ אפילו הוא מסופק מותר דספק נפשות להקל. ובפ' מפנין (קכ"ח:) אמרו גבי יולדת אם צריכה לנר חברתה מדלקת לה. ואוקימנא אפילו סומא. וקמ"ל דיתובי מיתבא דעתא. סברה אי איכא מידי דחזיין חברתי עבדן לי. אלמא משום יתובי דעתה בלחוד במקום דאיכא סכנת נפשות מותר להדליק הנר דהוי אב מלאכה. וה"נ דאיכא רוח רעה תקפה אפשר דאתי בה לידי סכנה ומשום יתובי דעתא שרינן ליה. אלא שאני מסופק שמא עילה מצא לשחוק ולא תתיישב דעתו בכך. ואפשר דמן הספק נשאלין בו אם יש בו דעת לישראל אם לאו. והוא לפעמים חלים. שאין זה אסור מדאורייתא כל שלא פרט הרבים כדעת ר"ת ז"ל. וא"נ משום שיש כאן ספק נפשות.

רש"י מסכת סנהדרין דף כו עמוד ב

בעל הנאה - כמשמעו, ויש אומרים משכב זכור.

תלמוד בבלי מסכת ערכין דף ז עמוד א

מתני'. האשה שיצאה ליהרג - אין ממתנין לה עד שתלד. האשה שישבה על המשבר - ממתנין לה עד שתלד. האשה שנהרגה - נהנין בשערה. בהמה שנהרגה - אסורה בהנאה. גמ'. פשיטא, גופה היא! איצטריך, ס"ד אמינא: הואיל וכתוב כאשר ישית עליו בעל האשה, ממונא דבעל הוא ולא ליפסדיה מיניה, קמ"ל. ואימא ה"נ! אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן, אמר קרא: ומתו גם שניהם, לרבות את הוולד. והאי מיבעי ליה: עד שיהו שניהן שוין, דברי רבי יאשיה! כי קאמרת מגם.

פירוש התורה לבעלי התוספות פרשת תולדות פרק כה פסוק טז

טז) לדרש את ה', פירש רש"י¹ שהלכה לבית מדרשו של שם ועבר, תימא למה לא הלכה לבית מדרשו של אברהם שהיה חמיה כי עדיין לא מת כמו שאמר² ויזד יעקב נזיד היינו עדשים, שבאותו יום מת אברהם ויעקב בישל עדשים להברות האבל ליצחק אביו, וי"ל שהלכה אצל שם ועבר לשאל להם אם היתה מותרת לשתות סם כדי שתלד³, והם השיבו לה הצער שיש לך משום שני גוים בבטןך, והיא חשבה בדעתה, אם אלך אצל חמי, אפילו אם הוא יודע שמותר לשתות סם, לא יתירנו לי משום חיבת בנו. וי"ל אם ידע אברהם טוב יגיד ורעה לא יגיד אלא יסתיר ממני. (רי"ח; א' 271/2; שט' 44; מ"א 82).

תלמוד בבלי מסכת נזיר דף טו עמוד א

שכבת זרעו טמאה. למאי? אילימא למגע, מי גרע משכבת זרע דטהור! אלא זרעו של זב מטמא במשא, מאן שמעת להא דאמר: שכבת זרע של זב מטמא במשא? אילימא האי תנא, דתניא, רבי אליעזר אומר: שכבת זרעו של זב אינו מטמא במשא, ורבי יהושע אומר: מטמא במשא, לפי שאי אפשר לה בלא ציחוחי זיבה; אפי' רבי יהושע לא אמר - אלא משום ציחוחי זיבה, אבל בעיניה לא אמר! אלא אמר רב אדא בר אהבה: לומר, שאין תולין בה. סבר רב פפא קמיה דרבא למימר: איידי חולשא הוא דחזי, א"ל רבא, והתנן: גר שנתגייר - מטמא מיד בזיבה! א"ל: אין לך חולי גדול מזה.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף צא עמוד ב

אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן: אין עושין חבורה שכולה גרים, שמא ידקדקו בו ויביאוהו לידי פסול.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן נז

ענין להתרפא חולי מחשבות מרופאים סארקאיטיסטן שהם מינים וכופרים

בדבר חולי רוח ומחשבות שצריכים לילך לרופאים פסיכאלאגיסטן סארקאיטיסטן אם רשאים לילך לאלו שהן מינים וכופרים, לע"ד אין לילך אל רופאים כאלו להתרפאות, כי מכיון שאין הרפואות מסמים המרפאים אלא מרוב הדבורים שלהם עם החולה נודעים מאיזה מחשבות הוא סובל, ומיעצים לו איך להתנהג שודאי יש לחוש שמיעצים לפעמים נגד דיני התורה ואף נגד עיקרי הדת ונגד עניני פרישות וצניעות. ול"ד למה שנוהגין להתרפאות ממינים וכופרים שאר מחלות, שכיון שמרפאין במיני סמים אין לו שייכות עם המינים שלהם, והאיסור להתרפאות מן המינים הוא דוקא ברפאות ולחשים שמזכירין שם ע"ז, עיין בתוס' ע"ז דף כ"ז ובש"ע יו"ד ר"ס קנ"ה, אבל הפסיכאלאגן והסארקאיטיסטן שכל רפואתן הוא בדבוריהם יש ודאי לחוש שידברו דברי מינות ונבול פה. ואם הם רופאים מומחים ויבטיחו לההורים שלא ידברו דברים שהם נגד דעות האמונה ומצות התורה יש אולי לסמוך שכיון שהם מומחים לא ישקרו. ולכן יש לחפש אחר רופא סארקאיטיסט שומר תורה ובאם ליכא יתנו עמו ויבטיח שלא ידבר עם החולה בעניני אמונה ותורה. ידידו, משה פיינשטיין.

Rabbi Moshe Rotberg

חפץ חיים לשון הרע כלל ו אות ד

ולפעמים מצוה לשמוע מה שאחד מספר דברי גנות על חברו, כגון שהוא משער שעל ידי שמיעתו את הענין בשלימות יהיה אחר כך בכחו להראות לפני המספר או שאר השומעים שאין המעשה כן כמו שנאמר עליו או שאר עניני זכות. ועוד יש אופן אחר גם - כן דמצוה לשמוע כגון אם בא אחד לפניו לקבול על חברו מאיזה דבר שעשה נגדו, והוא מכיר בהמספר שבזה שיתן אוזן לדבריו יהיה יכולת בידו להשקיט את אפו מעליו ולא ישוב עוד לספר לאנשים אחרים (כי אולי האחרים יאמינו לדבריו ויהיו מקבלי לשון הרע) ובזה יתרבה השלום בישראל. אך בכל ההיתרים שאמרנו בענין השמיעה יזהר בנפשו מאד שלא יאמין בעת השמיעה בהחלט רק לחוש לזה בלבד כדי שלא ילכד גם הוא ברשת עון קבלת לשון הרע.

באור הלכה סימן שכח סעיף ד

כל שרגילים וכו' - זהו לשון הרמב"ן בת"ה וכתב המ"מ דמזה משמע דאע"פ שאין בו סכנה במניעת הדבר ההוא עכ"ל ולענ"ד צ"ע דלפי הנראה הרבה פוסקים חולקים על סברא זו דהרי רש"י כתב חולה שאב"ס שאם לא יעשו לו רפואה זו לא ימות עכ"ל משמע דיש בו סכנה פירושו דמסוכן הוא אצל התרופה וכבר הביאו ב"י וכן פירש עוד ביומא פ"ד ע"ב ד"ה לא ספק וכו' ע"ש וכן פירש עוד בד"ה מפקחין ע"ש וכו"כ הר"ן באלפסי בכמה מקומות כפירש"י ועוד ראייה ממתניתין חולה מאכילין אותו ע"פ בקי אין ובלא אומדנא אין מאכילין כמבואר בתוס' מפנין קכ"ח ע"ב ד"ה קמ"ל ובמאירי שם ובתוס' ישנים יומא שם ומבואר בכמה ראשונים דמתניתין מיירי בחולה שיש בו סכנה אלמא דצריך אומדנא אם מסוכן לו התענית אף על פי דבחול בודאי היינו נותנים לו לטעום ממאכלות היפים לחולה אעפ"כ ביוה"כ בעינן אומדנא וכן פירש"י במתניתין שם ע"פ בקי אין אם יאמרו שאינו מסוכן אם אינו אוכל וממילא ה"ה לענין חילול שבת ועוד שהרי דעת ר"י שאין מאכילין אותו עד שנסתפק שמא ימות ואף לר"ת דפליג ע"ז כתב נמי אף על גב שהוא אינו אומר שימות מ"מ חיישינן שמא יתעלף ויסתכן ולא תלוי כלל באמירתו דהרבה פעמים אינו יודע אם הוא מסוכן אלמא דאפילו לדידיה נמי דוקא משום ספק סכנה אבל לא משום דטוב ויפה לו וכן הוא דעת התוספות ישנים בד"ה חולה ע"ש וכו"כ התוס' בפרק מפנין וכו"כ המאירי וז"ל יולדת שמחללין לא סוף דבר למה שהיא נעשה לרפואה אלא אפילו במה שנעשה ליישב דעתה אף על פי שבפרק אחרון דיומא החמירו שלא להאכיל אלא ע"פ מומחה מ"מ בכאן מתוך פחדה יכולה להסתכן ע"ש וכן נראה דעת הרשב"א בתשובה סימן רי"ד הנ"ל שהרי כתב דהא המסוכן מסוכן הוא אצל אכילה וכו' ונאכילהו ביוה"כ ע"ש אלמא דלא קשה לו אלא מטעם הראיה דהביא מפרק חרש דכל מסוכן מסוכן הוא אצל אכילה ג"כ אבל אי לא משום זה לא קשה ליה דנאכילהו ביוה"כ וע"כ דלא מחללין כ"א להעביר הסכנה גם מדברי הרמב"ן בעצמו אין ראייה כ"כ דהא דכתב עושין לו כל שרגילין לעשות לו בחול ממאכלים ורפואות מסתברא שאין כוונתו אפילו לדבר שאינו להעביר הסכנה אלא כיון דמיירי שאין כאן בקי ואינם יודעין מה לעשות להכי אמר שיעשו כל הדברים שעושין

בחול להעביר הסכנה לפי הבנתם אבל אה"נ דגם לפי הבנתם אינם רשאים לעשות לו דברים שאפילו בחול יודעין הם בעצמם שאינה להעביר הסכנה ומש"כ ממאכלים ורפואות היינו מאכלים הקלים שרגילים לתת דלחולה שלא יתחלש שגם מניעת דבר זה יהיה לפעמים סיבה לחזק חליו ויוכל לבוא לידי סכנה ואביא ראייה לדברינו מדברי הרמב"ן בעצמו בתה"א וז"ל לא נצרכא אלא בסומא מהו דתימא כיון דלא חזיא אסור קמ"ל יתובי דעתיה דחולה בעלמא מחללין שבתא במלתא דמסתכנא בה עכ"ל הרי מוכח דיתובי דעתא דחיה אינה כ"א משום דקים להו לחכמים דמסתכנא בה וכן משמע עוד במאירי פרק ח' שרצים ובר"ן שכתבו ואין אומרים שלא נחמם עד שיאמרו הרופאים בודאי שאם נחמם לו יתרפא אבל אם היה ספק להם אם יתרפא לא נחמם לו קמ"ל עי"ש הרי דלא מיעטה הברייתא כ"א ספק רפואה אבל היכא דאין ספק כלל שיתרפא החולה עי"ז רק שטוב ויפה הוא לו בודאי אין מחללין וכן משמע לכאורה פשוטות הסוגיא בפרק אין מפנין דקאמר שם עושין מדורה לחיה סבר מינה לחיה אין לחולה לא אף על גב דבודאי טוב הוא לחולה אעפ"כ אינו מסוכן לזה עד דאסיק הגמרא דגם לחולה יש חשש סכנה עי"ש ובפרט לפי דעת הרמב"ם דגם למסקנא אין מחללין לחולה ורק דוקא לחיה שהקור מזיק לה הרבה אלא שהמגיד משנה כתב דמשמע לחולה שיש בו סכנה אפילו דבר שאינו נחוץ לפק"נ נמי עבדין ואוקמה לסוגיא דמיירי בחולה שאין בו סכנה אמנם שיטה זו קשה דא"כ לרוב הפוסקים דסברי דמסקנת הגמרא דגם לחולה עושין לו מדורה א"כ יתחדש לנו דחולה שאין בו סכנה עושין לו מדורה עי" ישראל וזה לא נשמע משום פוסק וכ"כ בחידושי הרמב"ם המובאים בספר שמן רוקח שדעת הרמב"ם שאין עושין מדורה לחולה אפילו יש בו סכנה והוא מספר הבתים עי"ש וכן מבואר בשלטי הגבורים פ' מפנין עי"ש. והנה מלבד דעת המ"מ מצאתי עוד איזה פוסקים דמשמע דס"ל כדבריו וז"ל התשב"ץ ח"א סי' נ"ד ואפילו הדלקה והבערה שהוא מלאכה גמורה עושין אותה בשביל חולה שיש בו סכנה אף על פי שאין עיקר רפואתו בהדלקת הנר אלא שצריכין אנו לצרכי רפואתו והכי תניא בפרק מפנין אם היתה צריכה לנר וכו' מכאן נראה שאפילו משום ישוב דעתו של חולה אפילו אינו צריך לרפואתו אלא ישוב דעתו בלבד וה"ה שאר מלאכות שהחולה מתיישב דעתו בהם שעושין אותן בשבת עכ"ל ומשמע לכאורה דס"ל כהמגיד וכן מצאתי עוד למאירי שלהי יומא בדיבור המתחיל בין להשקותו בין לרפואתו שכתב אף על פי שרחיצה זו של חיזוק אבריו אין בה צורך למהירות והו"ל למימר שנמתין לה כדי שלא יתחלל שבת שמ"מ ממהרת היא בחיזוק אבריו ואין משהין לה שום דבר תועלת לגמור רפואת החולה עכ"ל גם מזה משמע לכאורה דס"ל כהמגיד משנה איברא דצ"ע בדעתו דהרי לעיל הבאנו אותו בשיטת האוסרין וכדמוכח בהדיא בדבריו בפ' אין מפנין ואפשר דחיזוק אבריו נמי פעמים שמוציא אותו מחזקת סכנה. והנה מצאתי באו"ז בהלכות יולדת פלוגתא בענין זה וז"ל ר' גרשום התיר ליולדת שילדה ז' ימים לפני הפסח להחם לה חמין בליל פסח וה"ר אליעזר אוסר ואמר דסברת הלכה זו אינה ברחיצה כי לא הותר לחלל שבת אלא בדברים שיש בהם פקוח נפש עי"ש שהאריך ולכאורה משמע מזה דסברת הר"ר גרשום כדעת המגיד אך אין ראייה דאפשר דס"ל דגם ברחיצה איכא נמי פק"נ [וכן הוא דעת כמה ראשונים עיין לקמן בסי' של"א]. נחזור לענינו דמוכח מהני פוסקים שהבאתי למעלה היינו רש"י ור"ת ור"י ותו"י דיומא ותוספות פרק מפנין ומאירי שם ורשב"א בתשובה והאו"ז בשם הר"ר אליעזר דכל היכא דאינו מסוכן לדבר זה אין מחללים וכן

הוא משמעות הר"ן שהעתיק כפירש"י בכל המקומות וגם ממה שכתב בפ' ח' שרצים בד"ה שמא יבריא וכמו"ש למעלה וגם דעת הרמב"ן לפי מה שצדדנו משמע ג"כ דס"ל הכי ודברי ר' גרשום אינו מבואר בהדיא שחולק ע"ז וכנ"ל ולא נשאר לנו להקל כ"א דעת המגיד ומשמעות התשב"ץ ומשמעות המאירי דיומא [ואף שמוכרחין אנו לחלק לדבריו שלא יסתור א"ע וכנ"ל] א"כ בודאי היה מהנכון להחמיר באיסורי תורה ובפרט שהוא שלא במקום סכנה וגם ברקנט"י סימן ק"ד כתב וז"ל יש אומרים דהא דאמרינן במסוכן דוחה שבת היינו דברים שאם לא יעשה אותן יבוא לידי קלקול גדול אבל בדברים שאין להם צורך הרבה אין מחללים את השבת ויש מתירים ונראים דברי האוסרים עכ"ל אכן ברדב"ז ח"ד סי' ק"ל כתב שנשאל ע"ז והשיב בקצרה שיש דעות בזה ודעתו להקל כדעת המתירים ולא הביא ראיה ע"ז ורק בסברא בעלמא עי"ש ולענ"ד העיקר כמו שכתבנו וכמו שהכריע הרקנט"י. ודע עוד דאפילו לפי דעת האוסרים הנ"ל היינו דוקא בדבר שברור לנו שלא יכבד חליו ע"י מניעת דבר זה אבל בדבר שיש חשש שע"י מניעת דבר זה יחלש ויכבד חליו מחללין עליו השבת וכעין שכתב ר"ת לגבי יוה"כ וכנ"ל וכן נפסק לקמן בריש סימן תרי"ח. ולפי דברי המאירי הנ"ל ביומא משמע שאם ע"י פעולת החילול הזה יתחזקו אבריו ג"כ אין למנוע דבר זה מאתו כיון שהוא חולה שיש בו סכנה:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כט עמוד ב

המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני נכרים ומפני ליסטים, מפני רוח רעה, מפני החולה שיישן - פטור.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת שבת פרק ב משנה ה

רוח רעה, קורין לכל מיני "אלמאלנכ'וליאית", ויש מהן מין שהחולה בורח ויוצא מגדרו כשרואה אור או כשהוא נמצא בין בני אדם, וימצא נחת רוח ותשקוט נפשו בחושך ובבדידות ובמקומות השוממין, וזה מצוי הרבה בבעלי המרה. ותקון משנה זו כך מפני גוים מפני לסטים מפני רוח רעה פטור ואם בשביל החולה שיישן מותר. ואמר פטור במקום מותר מפני שהדין בסוף המשנה חייב ואי אפשר שיעבור מדין מותר לדין חייב. וזה החולה הוא חולה שיש בו סכנה, ובתנאי שאי אפשר להעבירו למקום אחר ולא להסתיר את האור ממנו.

רמב"ם הלכות שבת פרק א הלכה ז

כל העושה מלאכה בשבת אף על פי שאינו צריך לגופה של מלאכה חייב ה עליה, כיצד הרי שכבה את הנר מפני שהוא צריך לשמן או לפתילה כדי שלא יאבד או כדי שלא ישרף או כדי שלא יבקע חרש של נר חייב, מפני שהכיבוי מלאכה והרי נתכוין לכבות ואף על פי שאינו צריך לגוף הכבוי ולא כבה אלא מפני השמן או מפני החרש או מפני הפתילה הרי זה חייב, וכן המעביר את הקוץ ארבע אמות ברשות הרבים או המכבה את הגחלת כדי שלא יזוקו בהן רבים חייב ואף על פי שאינו צריך לגוף הכבוי או לגוף ההעברה אלא להרחיק ההזק הרי זה חייב וכן כל כיוצא בזה.

מגן אברהם סימן תקנד ס"ק ח

עוברות וכו'. מי שהיה חסר דעה ונתרפא מיום אל יום מותר בבשר ויין כל ימי השבוע ולא יתענה בט"ב (מהרי"ל):

פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן תקנד ס"ק ח

עוברות. עיין מג"א. עיין מ"ש באות שאחרי זה וכל שיש סכנה אף ביום הכיפורים אין מתענה:

רמ"א אורח חיים הלכות לולב סימן תרנו סעיף א

הגה: ומי שאין לו אתרוג, או שאר מצוה עוברת א"צ לבזבז עליה הון רב, וכמו שאמרו: המבזבז אל יבזבז יותר מחומש אפילו מצוה עוברת (הרא"ש ורבינו ירוחם נ"י ח"ב), ודוקא מצות עשה אבל לא תעשה יתן כל ממונו קודם שיעבור.

חתם סופר אורח חיים סימן תרנו סעיף א

אבל לא תעשה. נ"ב, לפענ"ד לאו במצות עשה ולא תעשה תליא מילתא, אלא קום ועבור או שב ואל תעשה. אשר על כן, לאכול פירות שביעית אף על פי שאינו אלא עשה [רמב"ם שמיטה ויובל ז, א], וכן טעם כעיקר שאינו אלא עשה לחד דעה [תוספות זבחים עט, א ד"ה אמור בשם ה"ר יוסף דאורלינש], מכל מקום יתן כל אשר לו ולא יעבור. וההיפוך, אין צורך להוציא כל ממונו שלא יביאוהו לידי לא תותירו ממנו עד בוקר [שמות יב, י], אף על פי שהוא לא תעשה, מכל מקום כיון שאינו בקום ועבור אינו צריך להוציא כל ממונו, כן נראה לפענ"ד:

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עה עמוד א

אמר רב יהודה אמר רב: מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשה אחת, והעלה לבו טינא. ובאו ושאלו לרופאים, ואמרו: אין לו תקנה עד שתבעל. אמרו חכמים: ימות, ואל תבעל לו. - תעמוד לפניו ערומה? - ימות ואל תעמוד לפניו ערומה. - תספר עמו מאחורי הגדר? - ימות ולא תספר עמו מאחורי הגדר. פליגי בה רבי יעקב בר אידי ורבי שמואל בר נחמני. חד אמר: אשת איש היתה, וחד אמר: פנויה היתה. בשלמא למאן דאמר אשת איש היתה - שפיר. אלא למאן דאמר פנויה היתה מאי כולי האי? - רב פפא אמר: משום פגם משפחה. רב אחא בריה דרב איקא אמר: כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות. ולינסבה מינסב! - לא מיייתה דעתיה, כדרכי יצחק, דאמר רבי יצחק: מיום שחרב בית המקדש ניטלה טעם ביאה וניתנה לעוברי עבירה, שנאמר מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם.